Eugenijus Jovaiša, Artūras Baublys

KRŪVANDŲ (KAUNO RAJ.) SENKAPIO TYRINĖJIMAI 1979 METAIS

VVPI TSRS istorijos katedra tyrinėjo senkapį, esantį dešiniajame Krūvandos krante, to paties vardo kaime. Ketvirtajame šio amžiaus dešimtmetyje senkapio teritorijoje buvo pradėtas kasti žvyras, pastebėti žmonių griaučiai bei įvairios senienos. 1934–1961 m. iš žvyrą kasant suardytų kapų į Vilniaus ir Kauno muziejus pateko III–V, IX–XII ir XV–XVI a. dirbinių.

1979 m. žvyrduobės pakraščiuose buvo išt'irta 155 m^2 ir 0,3–0,5 m gylyje atidengti 3 apardyti žmonių griaučiai, tik kapas Nr. 3 išlikęs geriau. Kapų duobių kontūrų ar karstų liekanų atsekti nepavyko. Atrodo, jog mirusieji laidoti aukštielninki, ištiestomis kojomis, įvairiai sudėtomis rankomis, galva į ŠR. Įkapių, kurios leistų datuoti šią kapų grupę, nerasta. Kape Nr. 3 rasti geležinio lazdelinio smeigtuko fragmentai.

Tyrinėjimai žvyrduobės pakraščiuose parodė, kad senkapis buvęs nedidelis (panašiai kaip ir netoliese tirtasis Lauksvydų senkapis), sunaikintas kasant žvyrą.

Ta aplinkybė, kad senkapis prie Krūvandos upelio buvo nedidelis, o muziejuje esančių dirbinių chronologinės ribos plačios, paskatino ieškoti kapų kitoje vietoje.

Apie 0,2 km į P nuo senkapio kaimo kapinių link yra dvi aukštumos, kurias skiria nedidelė dauba. Pirmosios aukštumos centre buvo ištirtas 80 m^2 plotas, kur 0,37–0,80 m gylyje atidengti 4 mirusiųjų griaučiai. Kapai Nr.2,

3, 4 visiškai suardyti. Tiriant paaiškėjo, kad jie buvo apiplėšti. Kapo duobės dugne rastos smulkiųjų papuošalų (žiedų, karolių) liekanos. Tuo tarpu žymės ant griaučių rodė, kad savo metu čia būta gausiai žalvario ar sidabro.

Šioje kapų grupėje geriausiai išlikęs moters kapas Nr. 1. Moteris buvo palaidota 0,37-0,48 m gylyje, aukštielninka, ištiestomis kojomis, rankos priglaustos prie šonų, galva nukreipta PR kryptimi. Kairiojo šlaukikaulio išorinėje pusėje pastebėti du medžio anglies lizdai. Ant išlikusiųjų stuburo slankstelių rasta žalvarinė skliutakojė segė. Ant kairiosios rankos kaulų - žalvarinė storėjančiais galais apyrankė, ant dešiniosios rankos pirštakaulių - įvijinis žiedas paplatintais galais. Po apatiniu žandikauliu - žalvarinės įvijos dalis.

Rastosios įkapės leidžia šį moters kapą datuoti VI-VII a. Matyt, šiuo laikotarpiu datuotini ir likusieji trys šios grupės kapai (kapų duobėse rastieji žiedų fragmentai analogiški moters kape Nr. 1 rastajam).

Tačiau, tyrinėjant šią kapų grupę ir grupę prie upelio, susidarė vaizdas, jog čia nėra ištiso senkapio, o tik kažkokios kapų grupelės. Ir vienur, ir kitur išplėtus tiriamą plotą, daugiau kapų nerasta. Tad atsakyti į klausimą, ar pirmojoje aukštumėlėje yra daugiau VI-VII a. kapų, sunku.

Siekiant rasti VI-VII a. kapų tęsinį, ištirtas 30 m^2 plotas dar toliau į P esančioje antroje aukštumėlėje, kuri šliejasi prie veikiančių kaimo kapinaičių. Tačiau pasirodė besantys XVII-XVIII a. kaimo kapeliai.

Tyrinėjimų rezultatai kuklūs: konkrečiai nustatyti

III-V, IX-XII, XV-XVI a. dirbinių radimo vietas nepavyko. Galima prielaida, jog pirmaisiais m.e. amžiais laidota prie Krūvandos upelio, o vėliau senkapis plėtėsi dabartinių kaimo kapinių link. Galimas dalykas, kad ankstyvojo feodalizmo laikotarpio kapai koncentruojasi aplink antrąją aukštumą, kaip tai nurodo vietos gyventojai. Tačiau lieka neaišku, kodėl tyrinėjimų metu aptiktos tik atskiros kapų grupelės. Norint atsakyti į iškilusius klausimus, matyt, būtini platūs tyrimai.

Laimutė Valatkienė

MAUDŽIORŲ SENKAPIO (KELMĖS RAJ.) TYRINĖJIMAI 1978 IR 1979 METAIS

Senkapis yra 3 km į PR nuo Šatrijos kalno, kairiajame Ušnos krante. Jį kerta kelias Gaulėnai-Užventis. Šio kelio V pusėje senkapis apima dvi žemas kalveles (P ir Š) bei jų šlaitus, kurie nusitęsia ir į kelio R pusę.

1964 ir 1966 m. Telšių kraštotyros muziejus tyrinėjo Š kalvelę ir jos šlaitus, o 1978 ir 1979 m. atnaujinęs kasinėjimus, - jau P kalvelės R šlaitą, į R nuo kelio esančią senkapio dalį. Ši senkapio dalis yra lygiame, dirbamame lauke. Jo V pakraštys, palei kelią, yra visiškai sunaikintas: dalis jo nuvežta su žvyru, kita - nustumta buldozeriu, užlyginant žvyrduobę bei tvarkant pakelę.

1978 ir 1979 m. buvo ištirta 420 m^2, rasti dar 45 nedegintų mirusiųjų kapai, kurių nemaža labai ar net visiškai suardyti.

Kapai rasti 26-67 cm gylyje. Kapų duobių kontūrai daž-